

Asia: VN/6450/2019

Esitys alueiden kehittämistä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan rahastoja koskevan lainsäädännön uudistamisesta

I Keskeiset ehdotukset

- Kommentteja ja näkemyksiä lakiuudistuksen keskeisistä ehdotuksista**

Lakikokonaisuutta on selkeytetty ja saatettu ajan tasalle. Molempien lakien rakenteen uudistamisessa on onnistuttu. Oikeudenmukaisen siirtymän rahaston sekä Interreg-ohjelmien ja Interreg-ulkorajaohjelmien säädösten kokoaminen rakennerahastojen kanssa samaan lainsäädäntöön on hyvä ratkaisu ja selkeyttää osaltaan aluekehittämisen kokonaisuutta.

Hämeen liiton mielestä on tärkeää, että aluekehityksen prosessit ovat selkeät, vaikuttavat ja läpinäkyvät sekä vahvistavat aluekehittämisyjärjestelmän aluelähtöisyyttä. Alueiden kehittämisen tulee olla kestävä ja pitkäjänteistä. Lakikokonaisuuden keskeiseksi tavoitteeksi tulee nostaa kestävän ”kestävän kasvun” ohella ”aluepolitiikan kestävyys”.

Maakunnan liitolla on itsenäinen rooli aluekehitysviranomaisena, mikä tulee näkyä nykyisin mukaisesti toimeenpanolain tarkoituksessa, alueiden kehittämisen vastuiden määrittelyssä sekä maakunnan liiton tehtävissä.

Uutena aluekehittämisen toimintamallina ehdotettu valtion ja maakuntien välisen vuorovaikutuksen vahvistaminen aluekehittämiskeskustelumenettelyn kautta on tervetullut uudistus. Aluekehittämiskeskustelujen tavoitteellisuutta tulee edelleen lisätä ja keskustelujen menettelyjä kehittää aluekehittämispäätöksen ja maakuntaohjelman toimeenpanon edistämiseksi.

Maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma on lakiluonnoksen mukaan poistumassa laista, mikä osaltaan keventää lakisääteistä suunnittelujärjestelmää. Toimeenpanolakiin tulee kuitenkin sisältyä

kirjaus siitä, että maakunnan liitot vastaavat nykyiseen tapaan alue- ja rakennepolitiikan ohjelman alueellisten rahoitussuunnitelmien valmistelusta. Alue- ja rakennepolitiikan rahastojen kumppanuuselimenä maakunnan yhteistyöryhmän tulee hyväksyä rahoitussuunnitelmat.

Nykyisessä laissa säädetään maakuntien liittojen vastuusta alueellisten suunnitelmien valmistelussa osana rakennerahasto-ohjelmien valmistelua. Vaikka alueellisia suunnitelmia ei sellaisenaan valmistella, maakunnan liitoilla on vastuu koordinoida Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan ohjelmien valmistelua omalla alueellaan. Tämä tulisi kirjata toimeenpanolakiin.

Alueiden älykkään erikoistumisen strategia ja innovaatioihin perustuva kasvu on varsin ohuesti esillä, vaikka se on keskeinen näkökulma sekä EU:n alue- ja rakennepolitiikassa että kansallisessa aluekehittämisessä.

II Lakiluonnos alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta (Toimeenpanolaki)

- **Ovatko lain tarkoitus ja soveltamisalat selkeät? (1 ja 3 §)**

Maakunnan liitto aluekehittämisviranomaisena on keskeinen toimija, joka tulee mainita, kun nykyisen lain 1 §:n muotoilua ”eri toimijoista” lakiluonnoksessa avataan.

- **Ovatko alueiden kehittämisen tavoitteet selkeät ja kestävät pitkällä aikavälillä? (2 §)**

Alueiden kehittämisen keskeiseksi tavoitteeksi sekä lain 2 §:ssä että perusteluissa tulee nostaa ”kestävän kasvun” ohella ”aluepolitiikan kestävyys” siten, että tavoitteen sisältöä avataan lain perusteluosassa nykyistä paremmin.

Muita huomioita ja kommentteja lukuun 1

-

- **Ovatko viranomaisten vastuut ja roolit selkeästi määritelty?**

Lakiluonnoksen 6 § korostaa valtion ja työ- ja elinkeinoministeriön aluekehitysvastuuta ja hämärtää alueellista vastuuta nykyiseen säädökseen verrattuna. Lakiluonnoksen perusteluissa kuitenkin todetaan, että pykälän sisältö vastaa voimassa olevan lain 5 §:ä. Valtion ja kunnan roolien täsmällisempi kirjaaminen ei saa johtaa maakunnan liiton roolin hämärtämiseen.

Maakuntaohjelma on tärkein aluekehittämisen strateginen suunnitelma maakuntatasolla. Siksi sen roolia tulisi korostaa. Maakunnissa vakiintuneen käytännön mukaisesti maakuntaohjelmat sisältävät maakunnan pitkän aikavälin kehittämisen strategiset linjaukset, joten lakiluonnosta esitetään muutettavaksi tältä osin.

- **Saako 15 §:stä kokonaiskuvan maakuntien liittojen alueiden kehittämiseen liittyvistä tehtävistä?**

Maakunnan liittojen tehtäviä ja niiden sisältöä on kuvattu kattavasti. Nykylain tehtävä-kuvauksia on päivitetty ja niitä on kuvattu lakiluonnoksessa yleisemmällä tasolla, mutta kokonaisuutena kattavammin.

Lain perusteluissa on esitetty maakuntaliitolle siirrettäväksi merkittävää uutta kustannusvastuuta välittävän toimielimen tehtävien hoitamiseen liittyen. Maakuntaliitot ja Suomen Kuntaliitto ovat jo asian valmisteluvaiheessa 4.12.2019 kannanotossaan todenneet, että EU-ohjelmien hallinnon rahoitusta ei voida määrätä hoidettavaksi kuntarahoituksella, vaan maakuntaliittojen välittävän viranomaisen tehtävät on rahoitettava kokonaisuudessaan teknisellä tuella ja valtion rahoituksella.

- **Onko maakunnan yhteistyöryhmän (MYR) rooli, tehtävät ja päätöksenteko selkeästi määritelty? (17, 18 ja 19 §)**

Maakunnan yhteistyöryhmällä (MYR) tulee säilyä päätösvalta EU:n alue- ja rakennepolitiikan ja vastaavan kansallisen rahoituksen suuntaamisessa maakunnassa. Lakiluonnosta tulee tältä osin tarkentaa sisällyttämällä MYR:n tehtäviin alue- ja rakennepolitiikan ohjelman alueellisten rahoitussuunnitelmien hyväksyminen sekä lausunnonantomenettely valtakunnallisista teemoista ja maaseutuohjelmasta.

Maakunnan yhteistyöryhmän tehtävissä tulee mainita myös yhteisten maakunnallisten strategisten tavoitteiden yhteensovittaminen. Yhteiset strategiset tavoitteet/painopisteet ohjaavat niin alue- ja rakennepolitiikan varojen, kansallisen rahoituksen kuin maaseutu-rahoituksenkin kohdentamista maakunnan kannalta tärkeisiin painopisteisiin.

Muita huomioita ja kommentteja lukuun 2

-

- **Lakiluonnoksessa ehdotetaan, että luovutaan erityisohjelmista (osaamiskeskusohjelma (OSKE, vuosina 1994–2013), aluekeskusohjelma (AKO, v. 2001–2009) ja viimeisimpänä koheesio- ja**

kilpailukykyohjelma (KOKO, v. 2010–2013). Näkemyksiä ehdotuksesta tai ohjelmien tarpeesta jatkossa? (vrt. nykyisen 7/2014 lain 30 §)

Erityisohjelmista (esim. osaamiskeskusohjelma [OSKE], aluekeskusohjelma [AKO], koheesio- ja kilpailukykyohjelma [KOKO]) luopuminen selkeyttää aluekehittämisjärjestelmää ja vähentää päällekkäisyyttä. Vaikka tarvetta erillisohjelmille erillisinä instrumentteina ei ole, maakuntaohjelmien toimeenpanoon tulee kohdentaa kansallista aluekehitysrahoitusta pitkäjänteisesti hallituskausien vaihdoksista riippumatta.

- **Onko maakuntaohjelman asemasta säädetty riittävästi? (vrt. nykyisen 7/2014 lain 34 §)**

Maakuntaohjelma on tärkein aluekehittämisen strateginen suunnitelma maakuntatasolla. Siksi sen roolia tulee korostaa. Maakunnissa vakiintuneen käytännön mukaisesti maakuntaohjelmat sisältävät maakunnan pitkän aikavälin kehittämisen strategiset linjaukset, joten lakiluonnosta esitetään muutettavaksi tältä osin.

- **Näkemyksiä ehdotuksesta luopua maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelmasta? (vrt. nykyisen 7/2014 lain 33 §)**

Maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelmasta voidaan luopua. Sen poistaminen laista ei kuitenkaan saa heikentää rakennerahastotoiminnan aluelähtöisyyttä ja siirtää toimivaltaa alueilta valtionhallinnolle, työ- ja elinkeinoministeriöön. Alue- ja rakennerahastopolitiikan rahastojen alueellisen rahoitussuunnitelman valmistelu tulee toimeenpanolaissa kirjata maakuntaliiton tehtäviin ja sen hyväksyminen maakunnan yhteistyöryhmän tehtäviin.

Muita huomioita ja kommentteja lukuun 3

Uutena aluekehittämisen toimintamallina ehdotettu valtion ja maakuntien välisen vuorovaikutuksen vahvistaminen aluekehittämiskeskustelumenettelyn kautta on tervetullut uudistus. Aluekehittämiskeskustelujen tavoitteena tulee olla valtioneuvoston aluekehittämispäätöksen ja maakuntaohjelman vaikuttava toimeenpano.

- **Ovatko eri viranomaistahot ja yhteistyöohjelmien hallinnointi määritelty selkeästi?**

-

Muita huomioita ja kommentteja lukuun 4

-

- **Lakiluonnoksessa ehdotetaan, että luovutaan äkillisten rakennemuutosalueiden nimeämisestä. Näkemyksiä luopua äkillisten rakennemuutosalueiden nimeämisestä? (vrt. nykyisen 7/2014 lain 47 §:n 2 mom.)**

-

Muita huomioita ja kommentteja lukuun 5

-

III Lakiluonnos alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan hankkeiden rahoittamisesta (Rahoituslaki)

- **Ovatko lain tarkoitus ja soveltamisalat selkeät? (1 ja 2 §)**

- **Onko viranomaisten toimivalta määritelty selkeästi?**

Lakiuudistuksella ei tavoitella toimivaltamuutoksia, eikä niitä pidä sisällyttää myöskään perustelutekstiin.

- **Onko toimivallasta välittävänä toimielimenä säädetty riittävästi?**

-

Muita huomioita ja kommentteja lukuun 1

EU:n alue- ja rakennepolitiikan korostamaa älykkään erikoistumisen näkökulmaa tulisi tuoda vahvemmin näkyviin.

Maakuntien liitot on määritelty tulevalla ohjelmakaudella EU:n alue- ja rakennepolitiikan tarkoittaman älykkään erikoistumisen strategian osalta toimivaltaisiksi viranomaisiksi. Liitot ovat jo usean ohjelmakauden ajan toimivaltansa puitteissa rahoittaneet elin-keino toiminnan edellytyksiä vahvistavia innovaatiotoimintoja ja -rakenteita, synnyttäen ja vahvistaen alueellaan merkittäviä innovaatiokeskittymiä.

- **Onko tukimenettelystä säädetty selkeästi ja riittävällä tasolla?**

-

Muita huomioita ja kommentteja lukuun 2

Opetus- ja kulttuuriministeriön toimialaan kuuluvien hankkeiden osalta on varmistettava se, että samaan hankkeeseen voidaan sisällyttää sekä kehittämistä että investointeja ylimääräisen hallinnon vähentämiseksi ja tarkoituksenmukaisien kokonaisuuksien rahoittamiseksi.

Uuden yhteishankemallin tavoitteena on helpottaa yhteishankkeiden hallinnointia hakijoiden näkökulmasta. Mallin uhkana on, että se voi kannustaa hanketoimijoita toimimaan yksin, mikä voi vähentää halukkuutta aitoon yhteistyöhön ja vaikuttavien hankekokonaisuuksien rakentamiseen. Yhteishankkeiden arviointityöhön on jatkossa kiinnitettävä erityistä huomiota.

Yleisenä periaatteena EURA-järjestelmän kehittämisessä tulisi olla se, että järjestelmää kehitetään toiminnan tarpeista ja toimintaa varten – ei toisin päin.

Kommentteja ja näkemyksiä lukuun 3

- Onko erillinen luku kansallisen vastinrahoituksen erityissäännöksistä tarpeellinen?

-

Muita huomioita ja kommentteja lukuun 4

-

- Onko eri viranomaisten tarkastusoikeudet määritelty selkeästi?

-

Muita huomioita ja kommentteja lukuun 5

-

Kommentteja ja näkemyksiä lukuun 6

-

IV Mitä muuta haluatte sanoa alueiden kehittämistä ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanoa ja hankkeiden rahoittamista koskevan lainsäädännön uudistamisesta?

Kommentit ja näkemykset

Tehdyt rakenteelliset ja sisällölliset muutokset nykylainsäädäntöön nähden antavat aiempaa selkeämmän kuvan alueiden kehittämisen ja alue- ja rakennepolitiikan kokonaisuudesta. Sääntelyä on kevennetty, mikä tukee alueiden omaehtoista kehittämistyötä.

Valmisteluprosessi on ollut avoin ja osallistava. Hämeen liitolla on ollut eri vaiheissa mahdollisuus osallistua valmisteluun. Vastaavaa avoimuutta toivomme tulevaan asetusvalmisteluun.

Hämeen liiton keskeisimmät huomiot aluekehityslainsäädännön kokonaisuudesta ovat seuraavat:

- lakikokonaisuus on selkeä ja hyvin valmisteltu
- alueiden kehittämisen tulee olla kestävää ja pitkäjänteistä
- maakunnan liittojen rooli ja tehtävät on hyvin määritelty, itsenäisen aluekehitysviranomaisen roolin tähdentämiseksi
- aluekehityskeskustelumenettely on hyvä ja siihen kohdistetaan suuria odotuksia
- maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelman lakisäateisyyden poistuminen on hyvä asia, mutta maakunnallinen rahoituksen kohdentamisen suunnittelu kuuluu edelleen maakunnan liitolle
- maakunnan liiton rooli ohjelmavalmistelussa tulee mainita
- teknisen tuen tulee jatkossakin kattaa EU:n rakennerahasto-ohjelmien hallinnon kustannukset
- älykkään erikoistumisen näkökulma tulee nostaa vahvemmin näkyviin
- lakikokonaisuus on avoimesti valmisteltu ja Hämeen liitolla on ollut mahdollisuus osallistua siihen eri vaiheissa

Matti Lipsanen
Hämeen liitto